

Piotr Kowolik

"Szkolny słownik tematyczny języka polskiego nie tylko dla uczniów",
Małgorzata Iwanowicz, Edward
Polański, Łódź 2011 : [recenzja]

Nauczyciel i Szkoła 1 (53), 285-287

2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Piotr KOWOLIK

Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogiczna im. Kardynała Augusta Hlonda
w Mysłowicach

Recenzja książki: Małgorzata Iwanowicz, Edward Polański, *Szkolny słownik tematyczny języka polskiego nie tylko dla uczniów.*

Wydawnictwo Literatura, Łódź 2011, ss. 183.

Szkolny słownik tematyczny... adresowany jest do szerokiego kręgu odbiorców, a jego głównym zadaniem jest ułatwianie kontaktu z językiem polskim osobom zainteresowanym tą dyscypliną i nie tylko.

Język polski ma bogate, zróżnicowane tematycznie słownictwo, które pozwala barwnie opisywać otaczający nas świat. Nie zawsze umiemy przywołać z pamięci wszystkie potrzebne słowa, aby w pełni oddać to, co postrzegamy i odczuwamy. Dotyczy to uczniów i nie tylko, którzy w natłoku obowiązków szkolnych czasami mają zamęt myślowy. Często umykają wyrazy w ważnych chwilach, podczas pisania i mówienia.

Wydany słownik ukazuje wyrazy, ich określenia, połączenia oraz związki frazeologiczne z trzech kręgów tematycznych: *czas, przestrzeń i człowiek*, wokół których zbudowano siatkę najważniejszych pojęć z nimi związanych oraz pokazano relacje i zależności zachodzące między nimi w obrębie danej grupy tematycznej.

Po krótkim Wstępie (s. 11-12) podano *Uwagi o sposobie opracowania słownika* (s. 13-14) zachowując przy *budowie artykułu hasłowego* następujące jego elementy: wyrazy hasłowe, definicje znaczeń, synonimy, określenia wyrazu, połączenia wyrazowe, frazeologizmy związane z hasłem, powiedzenie, przysłowia dotyczące hasła, cytaty jako przykłady użycia wyrazu, fragmenty ilustrujące użycie wyrazu i pojęcia związane tematycznie z hasłem. Następnie w obrębie *kwalifikatorów i sposobów oznaczenia cytatów, tytułów* przyjmując uproszczony zapis w opracowywaniu artykułu hasłowego, a poszczególne wyrazy w obrębie hasła wydzielono kropką i niektóre opatrzone skrótami:

- łac. (z języka łacińskiego),
- czy. (czytaj),
- fiz. (w fizyce),
- ogól. (ogólnie),
- pseud. (pseudonim).

W opracowaniu tegoż słownika autorzy posłużyli się kilkoma wcześniej wydanymi publikacjami (s. 14).

Słownik podzielono na trzy części do wcześniej wyodrębnionych kręgów tematycznych: czas, przestrzeń, człowiek, dzięki czemu jego struktura jest bardzo przejrzysta, czytelna, a korzystanie ułatwione.

Część pierwsza „Czas” (s. 15-49) obejmuje *okres czasu*, znaczenie, połączenia wyrazowe, np. *ząb, znak, duch czasu*; powiedzenia, przysłowia dotyczące czasu: *czas to pieniądz, czas leczy (goi) rany*, cytaty o czasie, np. *nie czas żałować róż, gdy płoną lasy* – Juliusz Słowacki; pojęcia związane z czasem (*czasoprzestrzeń, czasochłonny*).

Okres czasu podzielono jeszcze na *przeszość* (historia, tradycja, pamięć pokoleń, dyskurs o przyszłości, wspomnienia, epigoni i spadkobiercy); *teraźniejszość* (prekursorzy, nowoczesność, moda, tendencje, doświadczenie); *przyszłość* (plan życiowy, dążenia i aspiracje, marzenia i pragnienia, ideały); *upływ czasu obejmuje*: przemijanie, przeznaczenie i los, przemiana pokoleniowa, zapomnienie.

Część druga „Przestrzeń” (s. 50-63) daje czytelnikowi pojęcie dwóch terminów: *przestrzeń* (znaczenie, określenie przestrzeni, powiedzenia, przysłowia, cytaty o przestrzeni i przestrzeń w tytułach) i *przestworze* (określenia, połączenia wyrazowe, teksty o przestworzach, cytaty o przestworzach).

Kolejnym pojęciem związanym bezpośrednio z przestrzenią jest *wszechświat* jako „nieograniczona w przestrzeni i w czasie całość świata materialnego” (s. 52). Autorzy podają określenia wszechświata (tajemniczy), powiedzenia, przysłowia, cytaty, wszechświat w tytułach, teksty o wszechświecie i pojęcia związane ze wszechświatem, np. kosmos, a z tym pojęciem związane są: kosmologia, kosmogonia, kosmowizja (s. 55). Innym terminem jest świat, wszechświat, Ziemia, natura, ludzkość, cywilizacja.

Część trzecia Człowiek (s. 64-174) – najbardziej rozbudowany krąg tematyczny podzielony został na cztery grupy tematyczne:

- *istota ludzka* – płeć, psychika, osobowość, inteligencja, pamięć, wyobraźnia, charakter, usposobienie, wygląd zewnętrzny, talent, nawyki i nałogi oraz *etapy życia człowieka* – wiek, dzieciństwo, dorastanie, młodość, dojrzałość, starość, życie i śmierć;
- *życie osobiste* (fizyczne, intymne człowieka) – cielesność, zdrowie, ubiór, praca i czas wolny, wypoczynek;
- *życie duchowe człowieka* – dusza, moralność i etyka, świadomość i samoświadomość, mądrość i głupota, wiara i religia, emocje i nastroje;
- *życie społeczne człowieka* – dom i rodzina, szkoła i praca, społeczność i prawo.

Na stronach 175-179 zamieszczono *Noty o autorach* cytowanych w słowniku. Bardzo przydatnym stał się *Indeks pojęć*.

Publikacja zawiera ponad 100 haseł, blisko 200 znaczeń i około 600 przykładów użycia wyrazów (przysłów, powiedzeń i cytatów).

Drobnym mankamentem zauważonym w pracy jest niezgodność stron podanych w *Spisie treści* a rzeczywistością, np. Wstęp – podano stronę 9 a jest na 11; pierwsza część *Czas* – podano 13 a jest na 15; *Przestrzeń* – s. 48 a jest na 50; *Człowiek* – s. 62 a jest na 64.

Autorzy, doświadczeni i uznani dydaktycy języka polskiego oprócz znaczeń słów, przykładów – hasła ilustrują tytułami tekstów literackich, publicystycznych, filozoficznych i innych.

Szkolny słownik tematyczny języka polskiego nie tylko dla uczniów Małgorzaty Iwanowicz i Edwarda Polańskiego jest dziełem nie posiadającym analogii w polskiej literaturze przedmiotu. Rozmiarami, koncepcją wewnętrznego układu haseł, ich pojemnością informacyjną, starannością i celowością treści w nich zawartych przewyższa wszystko, czym dysponujemy, co podnosi jego wagę i charakteryzuje jego znaczenie.

Zebrany tu materiał przyczyni się do wzbogacenia czynnego słownictwa uczniów, a przystępny sposób opracowania haseł oraz bogactwo informacji zachęci do korzystania i poszukiwania właściwych wyrazów. Pod względem edytorskim i szaty graficznej – wzorowy.